

Artur Fabiś

WSKAŹNIK EFEKTYWNOŚCI KURSÓW ORGANIZOWANYCH PRZEZ URZĘDY PRACY (NA PRZYKŁADZIE URZĘDU PRACY W TYCHACH)

Praca to podstawowa działalność człowieka dorosłego. Zabawa i uczenie się są dla niego drugorzędnymi rodzajami działania. Nie ma zresztą pomiędzy pracą a zabawą, jak i uczeniem się ostrej granicy. Dla dorosłego człowieka uczenie się jest nieraz ciężką pracą, a praca może mieć cechy zabawy¹.

Praca to działalność człowieka, która ma ogromny wpływ na rozwój społeczny jednostki, na jego postępowanie, jego osobowość społeczną. Praca wpływa na kształtowanie systemu wartości, ideałów, zainteresowań, aspiracji. Z pracą zawodową człowiek wiąże swoją przyszłość, bezpieczeństwo materialne swojej rodziny, karierę zawodową. Praca określa miejsce w społeczeństwie, określa grupę społeczną, do której należy jednostka, pozwala zaspokoić ambicje, potrzebę samorealizacji czy osiągnięcia sukcesu, co może stymulować aktywność zawodową i edukacyjną (samokształcenie).

Praca zawodowa ludzi dorosłych ma także olbrzymie znaczenie moralne, dostarcza bowiem doświadczeń, w których występują elementy koleżeństwa, solidarności, przyjaźni, współpracy, zrozumienia, pomocy wzajemnej, dumy z dobrze wykonywanych zadań². To, jaką mamy pracę, określa nie tylko nasz byt, ale sprawia, że czujemy się społecznie użyteczni, daje nam pewność, stabilność, spokój. Łatwo zatem wywnioskować jak ogromne negatywne skutki wywołuje bezrobocie. Człowiek, który straci pracę, nie czuje się pewnie, jego wartość w oczach innych i swoich zazwyczaj gwałtownie spada.

W ekonomii istnieje jednak taki termin, jak naturalna stopa bezrobocia, przez który rozumiemy rozmiary bezrobocia występujące w warunkach równowagi na rynku pracy, w normalnej sytuacji gospodarczej. Jest zatem rzeczą całkiem naturalną, że istnieje pewna grupa ludzi, nazywanych w ekonomii siłą roboczą, która pozostaje bez pracy. Przeciętny poziom bezrobocia w warunkach zachodnioeuropejskich nie przekracza obecnie 10%. W czasie recesji gospodarczej, gdy zmniejsza się popyt na pracę, bezrobocie wzrasta powyżej stopy naturalnej, natomiast w czasie rozwoju gospodarczego popyt na pracę wzrasta,

¹ T. Nowacki, *Wychowanie przez pracę*, Warszawa 1964.

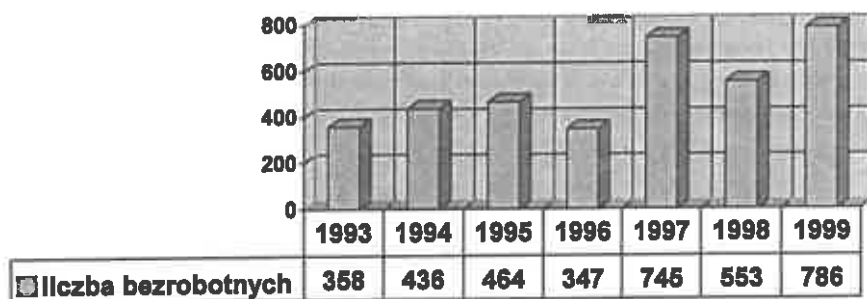
² L. Turoś, *Andragogika*, Warszawa 1980.

a stopa bezrobocia zmniejsza się do poziomu niższego od stopy naturalnej. Wysokie bezrobocie stanowi najistotniejszy sygnał złego stanu gospodarki.

Na początku lat dziewięćdziesiątych za sprawą przemian ustrojowych, a przede wszystkim gospodarczych, w naszym kraju pojawiło się bezrobocie na bardzo wysoką skalę. Już z końcem roku 1991 liczba bezrobotnych przekroczyła 2 mln i wzrosła do prawie 3 mln w roku 1994. W następnym okresie sytuacja na rynku pracy poprawiła się. Do roku 1998 odnotowano spadek zarejestrowanych bezrobotnych, których liczba wynosiła 1,83 mln. Od dwóch lat bezrobotnych w Polsce znów przybywa, a liczba przyjętych do pracy to około 22% zarejestrowanych bezrobotnych. W roku 2000 liczba bezrobotnych ma przekroczyć 2,5 mln.

Jedną z bardziej istotnych metod walki z bezrobociem jest edukacja, a więc oferty edukacyjne dla bezrobotnych i ich uczestnictwo w rozmaitych formach oświatowych. O efektywności edukacji bezrobotnych wiele może powiedzieć wskaźnik zatrudnienia po kursach i szkoleniach, czyli stosunek liczby absolwentów kursów i szkoleń do liczby zatrudnionych w wyniku szkolenia. Nie chodzi tu bynajmniej o efektywność szkoleń w sensie dydaktycznym, gdyż nie jest mierzony przyrost wiedzy czy umiejętności, lecz miernikiem efektywności jest sam fakt zatrudnienia bezrobotnego po danym szkoleniu. Problematykę tę zilustruję przytaczając dane z Urzędu Pracy w Tychach^{*}.

Średnia liczba bezrobotnych skierowanych na szkolenia w latach 1997-1999 w porównaniu z latami 1993-1996 wzrosła prawie dwukrotnie, a chociaż średnie nakłady finansowe na jedno szkolenie wzrosły o przeszło 60%, to wskaźnik zatrudnienia w obu skrajnych latach, tj. 1993 i 1999, jest prawie identyczny (wykres 2).

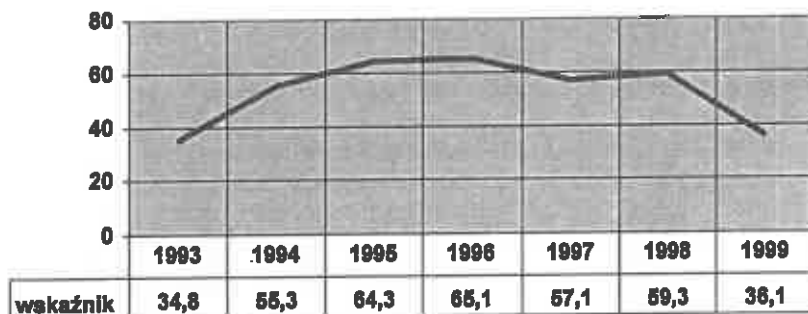

Wykres 1. Liczba bezrobotnych skierowanych na kursy i szkolenia w Powiatowym Urzędzie Pracy w Tychach w poszczególnych latach

Opracowanie własne

^{*} Wykresy i zestawienia opracowano na podstawie danych z Urzędu Pracy w Tychach.

Rzecz jasna, żaden urząd pracy nie liczy na to, że 100% przeszkolonych bezrobotnych uzyska pracę, jednak niespełna 35% w roku 1993 i niewiele więcej, bo 36% w 1999, to liczby, które zmuszają do zastanowienia się nad efektywnością szkoleń bezrobotnych w Polsce, a jak można zauważyć na wykresie, w porównaniu z rokiem 1996 procentowy udział przeszkolonych bezrobotnych, którzy podjęli pracę, zmalał w roku 1999 prawie dwukrotnie. Co gorsza, dane ogólnokrajowe są jeszcze niższe od prezentowanych o średnio 5%.

Wykres 2. Wskaźnik efektywności szkoleń i kursów mierzony procentem zatrudnienia przeszkolonych bezrobotnych przez Powiatowy Urząd Pracy w Tychach

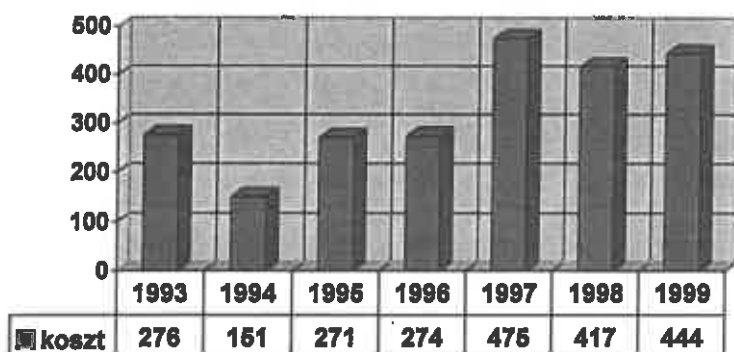
Opracowanie własne

Na efektywność edukacji bezrobotnych ma wpływ wiele czynników. Jednym z nich jest trafny wybór form aktywności edukacyjnej oraz skierowanie na nie odpowiedniej liczby bezrobotnych. Trzeba wybrać rodzaj kursu czy innej formy pozwalającej na zdobycie umiejętności, na które jest właśnie zapotrzebowanie na rynku pracy. Dobrym rozwiązaniem wydają się trójstronne umowy szkoleniowe, które w dużym stopniu gwarantują zatrudnienie przeszkolonym. Także szkolenia indywidualne, na wniosek bezrobotnego, który zobowiązany jest dostarczyć potwierdzenie o zatrudnieniu go przez przyszłego pracodawcę na okres nie krótszy niż jeden rok, daje dużą gwarancję zatrudnienia i silną motywację do nauki i pracy bezrobotnego. Najtańsze i najczęściej praktykowane, lecz dające najmniej pewności co do dalszych losów absolwentów szkolenia są szkolenia grupowe.

Nie bez znaczenia jest również jakość usług ze strony firmy szkoleniowej, która powinna zadowolić przyszłego potencjalnego pracodawcę, przygotowując odpowiednio bezrobotnego do spełnienia określonych zadań. Stąd też dobrym rozwiązaniem praktycznym jest organizowanie przetargów, podczas których wybierana jest ta firma edukacyjna, która oferuje optymalne warunki kształcenia. Jednak jeśli urząd pracy posiada odpowiednie środki finansowe, to może stawiać

wyższe wymagania jednostce szkoleniowej, dbając o jak najwyższy poziom poszczególnych form edukacji bezrobotnych.

Dlatego finanse to także jeden z głównych czynników determinujących efektywność edukacji bezrobotnych. Jeśli urząd pracy stać na zorganizowanie dobrego, ale często drogiego szkolenia, jeśli wybrana zostaje nie najtańsza, ale najlepsza firma edukacyjna, to efektem tego może być wysoki poziom dydaktyczny organizowanych form oświatowych, a rezultatem może być wysoki odsetek zatrudnienia absolwentów danego kursu, czyli wskaźnik efektywności edukacji może być znaczny. Na przykładzie Powiatowego Urzędu Pracy w Tychach można zauważyć, że średni koszt szkolenia po gwałtownym wzroście o ok. 73% w 1997 r. utrzymuje się od tego roku na podobnym poziomie.

Wykres 3. Średni koszt kursu lub szkolenia w poszczególnych latach w Powiatowym Urzędzie Pracy w Tychach

Opracowanie własne

Może to świadczyć o tym, że gwałtownie wzrosły ceny usług edukacyjnych lub że zdecydowano się na droższe szkolenia (dłuższe). Nie jest to na pewno wynikiem kierowania większej liczby bezrobotnych na droższe szkolenia indywidualne, gdyż procent wszystkich bezrobotnych skierowanych na szkolenia indywidualne cały czas utrzymuje się średnio na tym samym poziomie (tj. około 16%).

Bardzo duży wpływ na wskaźnik efektywności zatrudnienia ma sama liczba i rodzaj wpływających ofert pracy. Jeśli ofert jest dużo, istnieje większe prawdopodobieństwo skojarzenia absolwenta kursu i pracodawcy. Duża liczba ofert pozwala dostrzec ich powtarzalność i na tej podstawie zdecydować o zorganizowaniu szkolenia o określonym kierunku. Także wymagania zawarte w ofertach dają sygnał komórce odpowiedzialnej za szkolenia, w jakim kierunku powinny być one przeprowadzane i jakich umiejętności powinny uczyć bezrobotnych.

Najbardziej efektywne szkolenia, w których udział brała największa liczba bezrobotnych, przeprowadzone przez PUP w Tychach w latach 1995-1999

Rodzaj kursu	Wskaźnik efektywności
Murarz-tylnkarz	0,74
Spawanie elektryczno-gazowe	0,71
Kierowca wózków jezdnych	0,69
Księga przychodów i rozchodów	0,68
Pracownik administracyjno-biurowy	0,65

Najmniej efektywne szkolenia, w których udział brała największa liczba bezrobotnych, przeprowadzone przez PUP w Tychach w latach 1995-1999

Rodzaj kursu	Wskaźnik efektywności
Informatyka w pracy biurowej	0,31
Obsługa kas fiskalnych	0,40
Obsługa komputera	0,50
Komputerowa obsługa hurtowni	0,52
Uprawnienia SEP	0,57

Z dziesięciu szkoleń, w których uczestniczyła największa liczba bezrobotnych, najbardziej efektywne okazały się szkolenia typowo robotnicze, tj. murarz, spawacz, kierowca wózków. Ten fakt nie może dziwić. Fachowców tego typu zawsze jest mało na rynku pracy, natomiast trudno wytłumaczyć, że dwa z trzech pierwszych miejsc na liście najmniej efektywnych szkoleń zajmują kursy obejmujące zagadnienia związane z obsługą komputera. Wszystko wskazuje na to, że wyszkolono zbyt dużo bezrobotnych w tym kierunku i rynek został nasycony. Szkolenie „informatyka w pracy biurowej” ukończyło w samym 1999 aż 117 bezrobotnych. Jest to największa liczba absolwentów jednego rodzaju kursu w jednym roku w historii PUP w Tychach. Choć wydawać by się mogło, że informatyka (również wykorzystana w biurze) jest wciąż wziętym kierunkiem szkolenia, to tylko 30 absolwentów kursu otrzymało pracę.

Bardzo trudno jest zatem wybrać odpowiednie szkolenie i dlatego duża odpowiedzialność ciąży na doradcy zawodowym, który decyduje, jakie kursy organizować oraz kogo i w jakiej ilości szkolić.

Nie można jednak bezkrytycznie poddać się magii liczb. Wskaźnik efektywności nie jest wolny od błędów i zakłamań wynikających z wielu czynników. Od 1997 roku włączono do definicji szkolenia „nauki aktywnego poszukiwania pracy”, co mogło mieć znaczny wpływ na załamanie wskaźnika. Również trzeba wziąć pod uwagę fakt, że wiele szkoleń kończy się na przelomie lat, a pracę otrzymują bezrobotni w następnym roku kalendarzowym. Istnieje także grupa bezrobotnych, którzy podejmują pracę w znacznym odstępie czasowym a fakt ten nie jest już zawarty w raportach PUP.

Wskaźnik efektywności szkoleń to liczba, która daje pewien wgląd w sytuację edukacyjną bezrobotnych. Bez względu na błędy i zakłamania odzwierciedla przede wszystkim efekty pracy Biura Pracy. Zmniejszający się wskaźnik to sygnał, że dzieje się coś złego, a tak dzieje się obecnie.